

УДК 340(477)(031)
ББК 67(4УКР)я2
В27

Редакційна колегія 1-го тому:

**В. Д. Гончаренко (голова редколегії),
О. В. Зайчук, В. М. Єрмолаєв, В. В. Лемак,
В. О. Рум'янцев, І. Б. Усенко, О. Н. Ярмиш**

В27 **Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. — Х. : Право, 2016.**

ISBN 978-966-937-048-8

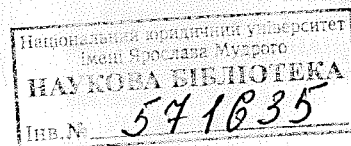
Т. 1 : Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін. ;
Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац.
юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — 848 с. : іл.

ISBN 978-966-937-049-5

Видання є систематизованим зводом знань про суспільний, державний лад, джерела й основні
інститути права, які характеризують багатовікову історію українського державотворення.

Розраховане на науковців, викладачів, студентів вищих навчальних закладів, а також усіх тих,
хто цікавиться історією держави і права України.

УДК 340(477)(031)
ББК 67(4УКР)я2

ISBN 978-966-937-049-5 (т. 1)
ISBN 978-966-937-048-8

- © Національна академія правових наук України, 2016
- © Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2016
- © Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016
- © Видавництво «Право», 2016

АВСТРІЙСЬКЕ ЗАГАЛЬНЕ ЦИВІЛЬНЕ УЛОЖЕННЯ
Договір, за яким дві особи різної статі виявили свою волю жити в нерозривному спілкуванні, виховувати дітей і взаємно одне одному допомагати. Шлюб дозволяють кожній людині, божевільних, слабумних і малодушних. Злочинець, засуджений до найвищої або тяжкого ув'язнення, не втрачає права брати шлюб із дня оголошення вироків і впродовж усього терміну покарання. Заборони шлюбу між особами: християн. віри, а також родичами. Шлюбний договір встановлюється за згодою сторін. Статей. Що стосується спільного життя подружжя: заборони: Жінка не може бути заступницею чоловіка.

Перший том стосуються найдержавотворення й достовірності і запозичення і записані на основі подані статі і форм укладання та дії та місце. Зна основні матеріального і правового в Україні, етапам, формам і процесу.

Виходячи з того, що впродовж багатьох століть історії різних держав, державні інституції і право як прояви державної влади та правовий уклад на українських землях, у складі статей стосовно державних установ і правових інститутів Великої Польської, Королівства Польського, Речі Посполитої, Російської імперії та Австрійської монархії, які діяли на етнічних українських землях.

Підкреслюється безперервність розвитку української державності та її правової системи, відкидається твердження про бездержавність низки її періодів. Автори виходять із того, що такі етапи становлення є спільною спадщиною українського народу та його сусідів. Незважаючи на багаторічне перебування нашої держави у складі іноземних держав, Україна має власну історію державотворення і правотворення. Цей досвід безперервно формувався протягом багатьох століть і, розвиваючись, не втрачав зв'язків зі своїми витокami і першоджерелами.

Велика увага в контексті історії українського державотворення приділена персоналіям – видатним борцям за волю України. У першому томі Енциклопедії міститься ціла галерея портретів видатних державних, політичних та громадських діячів, борців за Українську державу та її збереження на різних етапах її історичного розвитку.

У першому томі цього видання розміщені також відомості про видатних українських вчених-юристів, якими зроблено значний внесок у розвиток науки історії держави і права України, дослідження ключових та проблемних питань українського державотворення.

Редколегія

укр. незалежність під турец. протекторатом. 1663 зблизився з групою козац. старшини, підтриманою Ю. Хмельницьким, яка мала намір усунути від влади П. Тетерю, розірвати відносини з Польщею, возз'єднати Правобережжя з Лівобережжям. На поч. 1664 на Київщині вибухає потужне антипольс. повстання, «промотором» якого, за словами керівника повстанців Д. Сулими, був В. Для «захисту християн. віри» він закликав запорожців підтримати повсталих. Дізнавшись про роль В. у організації повстання, попри недоторканність як сенатор, поляками був заарештований у берез. 1664 і розстріляний.

Лит.: Бантыш-Каменский Д. Н. История Малой России от водворения славян в сей стране до уничтожения гетманства. К., 1993; Тысяча років української суспільно-політичної думки, т. 3, кн. 1. К., 2001; Україна: хронологія розвитку, т. 4. К., 2009; Історія України в особах: Козаччина. К., 2013.

В. М. Єрмолаєв.

ВИДІОК – один із видів свідків давньорус. суд. права; свідок факту, очевидно якої-небудь події, що був свідком у суді Київ. Русі. В. уперше згадується в «Руській Правді» в 11 ст. В. могли бути лише бояри, купці, княжі дружинники та ін. вільні люди, лише в крайніх випадках закон дозволяв посилатися на боярського тіуна, а також на закупа. Жінка не могла виступати в суді у ролі В. Для доведення своєї позиції з деяких цив. і крим. справ вимагалася певна кількість свідків (напр., два свідки укладення договору купівлі-продажу, два видоки при образі дією). Поділ свідків

на «послухів» і «видоків» зникає до прийняття Судебника 1497. З цього моменту всі свідки починають називатися «послухами». Більш пізні значення В. – донощик.

Лит.: Российское законодательство X–XX веков, т. 1: Законодательство Древней Руси. М., 1984; Історія держави і права України / за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка, т. 1. К., 2003; История отечественного государства и права, ч. 1 / под ред. О. И. Чистякова. М., 2005.

Ю. М. Походзіло.

ВІКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ 1881, 1892 – нормат.-прав. акти, що наділяли держ. структури виключними повноваженнями у разі виникнення обставин, які загрожували зсередини чи зовні існуванню Рос. імперії. Зокрема, 14 серп. 1881 було вид. уряд. «Положення про заходи охорони державного порядку та громадського спокою». Док-т передбачав уведення надзв. заходів лише на три роки, «до запровадження повного спокою і викорінення крамоли». Однак практично ці заходи щоразу подовжували, і в тій чи ін. формі вони реалізувалися повсюдно в Рос. імперії до 1917. За «Положенням...» на певній території або в окр. місцевості міг оголошуватися винятковий стан, тобто стан посиленої чи надзв. охорони. Стан посиленої охорони вводився за розпорядженням генерал-губернатора в межах підвідомчої йому території із затвердженням міністром внутр. справ. Стан надзв. охорони оголошувався РМ за поданням міністра внутр. справ. У період стану посиленої охорони генерал-губернатор міг видавати обов'язкові постанови з питань «запобігання порушен-

ням громад. порядку і держ. безпеки». За невиконання цих постанов винні підлягали арешту на строк до 3 місяців або штрафу до 500 руб. Окрім того, генерал-губернаторові належало право «забороняти окр. особам перебувати у місцевостях, оголошених у стані посиленої охорони». Отже, його повноваження т. зв. запобіжного характеру полягали у призупиненні гарантій індивідуальної свободи. Генерал-губернатор міг забороняти також «усіяки народні, громад., навіть прив. збори», закривати заклади торгівлі й пром. підприємства.

При запровадженні стану надзв. охорони зберігали чинність усі положення стану посиленої охорони. Водночас генерал-губернатор наділявся і дод. повноваженнями. Так, йому надавалося право: створювати для сприяння органам поліції особливі військово-поліцейські команди; накладати секвестр на нерухоме та арешт – на рухоме майно і прибутки з нього; дозволяти екстрені, закривати чергові збори станових, міськ. та земс. органів; припиняти періодичні вид.; закривати навч. заклади на строк до одного місяця; звільняти з посад урядовців та осіб, що були обрані до станових, міськ. і земс. установ. З уведенням стану надзв. охорони генерал-губернатор мав право за порушення вид. ним постанов в адм. порядку ув'язнювати винних у тюрму чи фортецю на 3 місяці або арештовувати на той самий строк, накладати штраф до 3 тис. руб.

За «Положенням...» 1881 генерал-губернатор наділявся досить широкими повноваженнями у суд. сфері. Так, при

введенні стану посиленої охорони він мав право передавати судам окр. справи «про злочини, заг. крим. законами передбачені, коли він визнає це за потрібне для захисту громад. порядку і спокою, для суду за законами воен. часу»; міг вимагати розгляду всіх справ за зачиненими дверима, затверджувати вироки. Із уведенням стану надзв. охорони генерал-губернатор мав право вилучати із заг. підсудності «справи про певного роду злочини та вчинки» і передавати їх до військ. судів. У цьому разі йшлося вже не про окр. справи, а про цілі їх категорії.

У Рос. імперії під час т. зв. внутр. розбрату діяло «Положення про місцевості, в яких оголошується військовий стан» 1892. Суттєва відмінність між воен. станом і станом надзв. охорони полягала в тому, що в першому випадку це була військ. диктатура, а у другому – диктатура цив. Із запровадженням у місцевостях воен. стану там припинялася дія «Положення...» 1881 і повноваження щодо охорони громад. спокою та держ. порядку переходили від міністра внутр. справ до головнокомандувача і командувачів армій. Щодо повноважень адм. влади за умов воен. стану, то вони мало відрізнялись від повноважень у разі стану надзв. охорони. Існував також стан облоги, який вводився під час війни у фортецях у зв'язку з облогою їх ворогом.

Норми зазначених «Положень...» діяли і на території укр. губерній, які входили до складу Рос. губ.

Лит.: Гессен В. М. Исключительное положение. СПб., 1908.

В. Д. Гончаренко.